

מעמיקים שורשים – מצמיחים כנפיים

"...כשאהיה גדול אני רוצה להיות אדם עם שורשים וכנפיים"

(אמנון שמש, סופר ומשורר ישראלי, מחנך וחבר קיבוץ מעיין ברוך)

שמואל א' ח' – העם דורש מלך

שלב 1 - הקדמה [15 נק']

הנחיות: השיבו באופן קבוצתי על השאלות הבאות

1.

בצרפת של המאה ה-18 החלה תסיסה בקרב העם נגד המשטר המלוכני.

בעקבות התנהלות השליטים המלוכניים, שהתנהלו באופן מושחת על חשבון העבודה הקשה של בני המעמד השלישי (מעמד האזרחים) והמיסים ששילמו. בסופו של דבר הביאה תסיסה זו למהפכה הצרפתית, שהשפעותיה היו כלל-עולמיות. צפו בסרטון שבו מוצגות שתי נקודות מבט בנוגע לשלטון המלוכני:

https://www.youtube.com/watch?time_continue=32&v=hngE9PCM6vI&feature=emb_logo

א. בסרטון מוצגות מחלוקת בדבר חלוקת החברה למעמדות. מהי הביקורת המושמעת?

ב. מהו הערך שנפגע כתוצאה מקיומו של מוסד מלוכה בו השלטון עובר בירושה? הסבירו.

ג. מהן היתרונות בהעברת השלטון בצורה מסודרת בירושה?

ד. קראו באתר הכנסת על דחיית הצעת החוק להגבלת כהונת ראש הממשלה. חוו **דעתכם** על הצעת החוק ודחייתה: <https://main.knesset.gov.il/News/PressReleases/pages/press24.01.18of.aspx>

2.

קראו על התנגדות שמואל לבקשת העם להמליך עליהם מלך בשמואל א ח' (היעזרו באתר 929):

א וַיְהִי, כַּאֲשֶׁר זָקַן שְׁמוּאֵל; וַיֵּשֶׁם אֶת-בְּנָיו שְׁפָטִים, לְיִשְׂרָאֵל. ב וַיְהִי שָׁם-בְּנֵי הַבְּכוֹר יוֹאֵל, וְשֵׁם מְשֻׁנָּהוּ אַבְיָה--שְׁפָטִים, בְּבָאָר שֶׁבַע. ג וְלֹא-הָלְכוּ בְּנָיו בְּדַרְכּוֹ, וַיֵּטוּ אַחֲרֵי הַבָּצֵעַ; וַיִּקְחוּ-שֶׁחַד--וַיֵּטוּ, מִשְׁפָּט. {פ} ד וַיִּתְקַבְּצוּ, כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל; וַיָּבֹאוּ אֶל-שְׁמוּאֵל, הַרְמְתָה. ה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו, הֲנֵה אַתָּה זִקְנָת, וּבְנֶיךָ, לֹא הָלְכוּ בְּדַרְכֶּיךָ; עֲתָה, שִׁימָה-לָנוּ מֶלֶךְ לְשֹׁפְטֵנוּ--כְּכָל-הַגּוֹיִם. ו וַיִּרַע הַדָּבָר, בְּעֵינֵי שְׁמוּאֵל, כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ, תִּנְהַלְנוּ מֶלֶךְ לְשֹׁפְטֵנוּ; וַיִּתְפַּלֵּל שְׁמוּאֵל, אֶל-ה'.

קראו את המידע הבא על מודל אפר"ת:

<https://www.acft.org.il/ArticlePrint.aspx?id=15>

א. כיצד המודל בא לידי ביטוי בשיר הילדים הבא:

שלוש עקיצות / של סילברסטיין

רמי חטף עקיצה ואמר,

"זה קרה רק משום שאני לא נזהר."

טל נעקץ ורטן ונהם,

"הוי, מה פשעי, ריבונו של עולם?"

שי נעקץ ואמר, "חברים,

קיבלתי היום שיעור על דבורים."

ב. הסבירו על סמך מודל זה את התנגדותו של שמואל למלך בשמואל א ח (היעזרו בסיפור לידת שמואל בפרק א):

כד וַתַּעֲלֶהּ עִמָּה כְּאִשֶּׁר גָּמְלָתָהּ, בְּפָרִים שְׁלֵשָׁה וְאִיפָה אַחַת קָמַח וְנֹבֵל יַיִן, וַתִּבְאֶהוּ בֵּית-ה', שְׁלוֹ; וְהִנֵּער, נֶער. כה וַיִּשְׁחָטוּ, אֶת-הַפָּר; וַיָּבֵאוּ אֶת-הַנֶּער, אֶל-עֲלִי.

ג. הביאו אפשרות נוספת לפרשנות שהייתה מקלה על שמואל את קבלת דרישת העם. ניתן להיעזר בפסוקים הבאים:

שמואל א פרק ז פסוק 7: וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים, כִּי-הִתְקַבְּצוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַמְּצַפְתָּהּ, וַיַּעֲלוּ סַרְנֵי-פְלִשְׁתִּים, אֶל-יִשְׂרָאֵל; וַיִּשְׁמְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֵּרָאוּ מִפְּנֵי פְּלִשְׁתִּים.

שמואל א פרק ח פסוק 1-2: וַיְהִי, כְּאִשֶּׁר זָקַן שְׁמוּאֵל; וַיִּשֶׂם אֶת-בְּנָיו שְׁפָטִים, לְיִשְׂרָאֵל. וַיְהִי שָׁם-בְּנוֹ הַבְּכוֹר יוֹאֵל, וְשֵׁם מְשֻׁנְהוֹ אֲבִיָּה--שְׁפָטִים, בְּבָאָר שְׁבַע. וְלֹא-הָלְכוּ בְּנָיו בְּדַרְכּוֹ, וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע; וַיִּקְחוּ-שִׁחָד--וַיִּטּוּ, מִשְׁפָּט.

שמואל א פרק ח פסוק 5: "... עֲתָה, שִׁימָה-לְנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ--כְּכָל-הַגּוֹיִם."

שלב 2 – הסיפור המקראי [25 נק']

לימוד הפשט

1.

קראו את שמואל א' פרק ח' פס' 7-21, מומלץ ביותר להיעזר באתר [929](#)

ז וַיֹּאמֶר ה', אֶל-שְׁמוּאֵל, שְׁמַע בְּקוֹל הָעָם, לְכָל אִשֶּׁר-יֹאמְרוּ אֵלַיךָ: כִּי לֹא אֶתְּךָ מֵאִסוּ, כִּי-אֶתִי מֵאִסוּ מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם. **ח** כְּכָל-הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר-עָשׂוּ, מִיּוֹם הָעֲלִיתִי אוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד-הַיּוֹם הַזֶּה, וַיַּעֲזְבוּנִי, וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים--כִּן הָמָּה עֹשִׂים, גַּם-לָךְ. **ט** וְעַתָּה, שְׁמַע בְּקוֹלִי: אֵךְ, כִּי-הָעַד תַּעֲבִיד בָּהֶם, וְהַגְדַּתְ לָהֶם, מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם. **י** וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל, אֵת כָּל-דְּבָרֵי ה', אֶל-הָעָם, הַשְּׂאֵלִים מֵאֵתוֹ מֶלֶךְ. **יא** וַיֹּאמֶר--זֶה יְהִי מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ, אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם: אֶת-בְּנֵיכֶם יִקַּח, וְשֵׁם לוֹ בְּמִרְכַּבְתּוֹ וּבְפָרְשָׁיו, וְרָצוּ, לִפְנֵי מִרְכַּבְתּוֹ. **יב** וְלָשׂוּם לוֹ, שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים; וְלַחְרֹשׁ חֲרִישׁוֹ וְלַקְצֵר קְצִירוֹ, וְלַעֲשׂוֹת כָּל-מְלַחְמָתוֹ וְכָלִי רִכְבוֹ. **יג** וְאֶת-בְּנוֹתֵיכֶם, יִקַּח, לְרִקְחוֹת וְלִטְבָּחוֹת, וְלֵאפוֹת. **יד** וְאֶת-שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֶת-כַּרְמֵיכֶם וְזִיתֵיכֶם, הַטּוֹבִים--יִקַּח; וְנָתַן, לַעֲבָדָיו. **טו** וְזָרְעֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם, יַעֲשֶׂר; וְנָתַן לְסָרִיסָיו, וְלַעֲבָדָיו. **טז** וְאֶת-עֲבָדֵיכֶם וְאֶת-שִׁפְחוֹתֵיכֶם וְאֶת-בְּחֹרֵיכֶם הַטּוֹבִים, וְאֶת-חֲמוֹרֵיכֶם--יִקַּח; וְעֲשֶׂה, לְמַלְאכָתוֹ. **יז** צֹאנְכֶם, יַעֲשֶׂר; וְאֶתְכֶם, תִּהְיוּ-לוֹ לַעֲבָדִים. **יח** וְזַעֲקֶתְכֶם, בַּיּוֹם הַהוּא, מִלִּפְנֵי מֶלֶכְכֶם,

אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם לָכֶם; וְלֹא-יַעֲנֶה ה' אֶתְכֶם, בַּיּוֹם הַהוּא. יִט וַיִּמָּאֲנוּ הָעָם, לְשִׁמְעַ בְּקוֹל שְׁמוּאֵל; וַיֹּאמְרוּ לֹא, כִּי אִם-מֶלֶךְ יִהְיֶה עָלֵינוּ. כ וְהָיִינוּ גַם-אֲנַחְנוּ, כְּכָל-הַגּוֹיִם; וּשְׁפָטְנוּ מִלְּכָנוּ וַיֵּצֵא לְפָנֵינוּ, וְנִלְחַם אֶת-מִלְחַמְתָּנוּ. כֹּא וַיִּשְׁמַע שְׁמוּאֵל, אֶת כָּל-דְּבָרֵי הָעָם; וַיְדַבֵּר, בְּאָזְנֵי ה'.

- א. תארו במילים שלכם ובתמציתיות את המתרחש בפסוקים.
- ב. מהי המילה המנחה החוזרת פעמים רבות בדברי שמואל לעם במשפט המלך ומהם כינויי השייכות החוזרים?
- (מילה מנחה - מילה החוזרת מספר פעמים בקטע או במספר קטעים, חזרה רבת משמעות).
- ג. מהו המסר שמבקש שמואל להעביר לעם במשפט המלך?
- ד. חוו את **עמדתכם** המנומקת על המסר שמבקש שמואל להעביר לעם. האם אתם מסכימים איתו?

2.

קראו בדברים יז 14-20 את חוק המלך. מומלץ ביותר להיעזר באתר [929](#)

יָד כִּי-תֵבֵא אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, וַיְרַשְׁתָּהּ, וַיִּשְׁבְּתָהּ בָּהּ; וְאָמַרְתָּ, אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ, כְּכָל-הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר סָבִיבֵתִי. טו שׁוּם תִּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ, אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: מִקְּרֹב אַחִיךָ, תִּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ--לֹא תוּכַל לִתֵּת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי, אֲשֶׁר לֹא-אַחִיךָ הוּא. טז רֵק, לֹא-יִרְבֶּה-לוֹ סוּסִים, וְלֹא-יִשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרַיִמָּה, לְמַעַן הַרְבוֹת סוּסִים; וְה', אָמַר לָכֶם, לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה, עוֹד. יז וְלֹא יִרְבֶּה-לוֹ נָשִׁים, וְלֹא יִסּוֹר לִבּוֹ; וְכִסְף וְזָהָב, לֹא יִרְבֶּה-לוֹ מְאֹד. יח וְהָיָה כְּשִׁבְתוֹ, עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ--וְכָתַב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת, עַל-סֵפֶר, מִלְּפָנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּים. יט וְהִיתָה עִמּוֹ, וְקָרָא בּוֹ כָּל-יְמֵי חַיָּיו--לְמַעַן יִלְמַד, לִירְאָה אֶת-ה' אֱלֹהָיו, לְשָׁמֵר אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה, לְעֲשׂוֹתָם. כ לְבִלְתִּי רוּם-לִבּוֹ מֵאֲחָיו, וּלְבִלְתִּי סוֹר מִן-הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל--לְמַעַן יֵאָרֶךְ יָמָיו עַל-מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו, בְּקִרְבֵי יִשְׂרָאֵל.

- א. במה שונה התנהגות המלך המתוארת בדברים, בחוק המלך, מהתנהגות המלך המתוארת בשמואל במשפט המלך?
- ב. איזו דרך משקפת יותר **בעיניכם** התנהלות המלכים בתנ"ך? נמקו את תשובתכם והביאו דוגמאות! (התייחסו למלך שלמה)

שלב 3 – קומת הפרשנות [30 נק']

1.

התמודדות עם פרשנות מודרנית כתובה – עליכם להיכנס [לאתר 929](#) ולהתייחס [לארבע](#) פרשנויות/הרחבות מתוך הפרשנויות/הרחבות של המחברים הבאים (שמות משפחה): חיון, שילה, קנדי-הראל, פרסיקו, אפשטיין, בגין, סרגוסי. על ההתייחסות לכלול את **הצגת התוכן המרכזי והמתומצת של הפרשנות/הרחבה** וכן את **עמדתכם** ביחס לרעיון המרכזי של כל אחד מהטקסטים הנ"ל.

2.

התמודדות עם פרשנות מוקלטת - עליכם להיכנס [לאתר 929](#) ולהתייחס [לאחת](#) הפרשנויות/הרחבות מתוך הפרשנויות/הרחבות של המחברים הבאים: בני לאו, דוד מנחם. על ההתייחסות לכלול את

הצגת התוכן המרכזי והמתומצת של הפרשנות/הרחבה וכן את עמדתכם ביחס לרעיון המרכזי של כל אחד מהטקסטים הנ"ל.

3.

התמודדות עם פרשנות מדרשית – קראו את המדרש הבא המעובד מתוך התלמוד הבבלי. על פי המדרש, שמואל משמש דוגמה בצורת ההנהגה שלו. במה שונה התנהגותם של בניו?

"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל... וְלֹא הָלְכוּ בְּנָיו בְּדַרְכּוֹ וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצֵעַ" (שמואל א ח, א-ג). בניו לא עשו כמעשה אביהם – שמואל היה מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם, כמו שנאמר: "וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית אֵל וְהִגְלָגַל וְהִמְצָפָה וְשִׁפֵּט אֶת יִשְׂרָאֵל" (שם, ז, טז). ובניו לא עשו כן, אלא ישבו בעריהם, כדי להרבות שכר לחזניהם, ששימשו אותם להזמנת אנשים לבית דין, ולסופריהם, ששימשו אותם לכתיבת הפרוטוקולים.

(עיבוד. על פי: תלמוד בבלי, מסכת שבת, דף נו עמוד א. ביאור אביגדור שנאן – ספר האגדה)

4.

התמודדות עם פרשנות קולנועית - . לפעמים מלכים דווקא טובים עבור עמם. דוגמה חיובית לשירות שעושה מוסד המלוכה עבור נתיניו, היא סיפורו של המלך ג'ורג' השישי, מלך הממלכה המאוחדת (בריטניה) בימי מלחמת העולם השנייה. לאחר שאחיו ויתר על כס המלוכה, ג'ורג' היה מיועד לתפוס את מקומו אף שלא הוכן לכך במשך כל חייו כנהוג. ולא רק זאת, הוא היה עם גמגום כבד. אולם הוא למד להתגבר על הגמגום, ומסופר כי נתיניו נדבקו למקלט הרדיו באותה התקופה כדי להאזין לנאומים שנשא, נאומים שחזקו ואיחדו אותם כעם נגד האויב הנאצי, בתקופה של הפצצות כבדות על ארצם.

צפו בטריילר לסרט "נאום המלך":

https://www.youtube.com/watch?v=nn3zKjZPwVc&feature=emb_logo

מהסרט עולה כי לקולו של המלך מקום חשוב ביותר בחיזוק העם. המילה "קול" חוזרת מספר פעמים בפרק שלנו, מהו הרעיון המרכזי העולה מחזרה זו?

5.

התמודדות עם פרשנות תרבותית –

1. מה מבקש שמואל לזכור מחוויית השעבוד במצריים במשפט המלך?
2. מה מבקשת מאתנו עלמה זהר בשירה "מצריים" לזכור מחוויית השעבוד?
3. מה דעתך על המסר המוצג בשירה של עלמה זוהר?

ממצרים

מילים ולחן: עלמה זהר

באפריקה
מזל שהיא רחוקה
שלא רואים ולא שומעים
אותה מכאן

תמיד יש מלחמה
באפריקה
מזל שהיא רחוקה
שלא רואים ולא שומעים
את הצעקה

תמיד יש מלחמה
באפריקה
מזל שהיא רחוקה
שלא רואים ולא שומעים
אותה מכאן

גם אני הלכתי פעם
בנתיב הייסורים
ממצרים לירושלים
במדבר, ימים רבים
בלי מים
עם אותה שאלה בעיניים

גם אני פגשתי רשע
המכה בלי אבחנה
אנשים חפים מפשע
אנשים בלי הגנה
בלי בית
עם ילדים קטנים בידיים

הם דופקים לך בדלת
הם בוכים בכי תמרורים
אל תאמר - מה לי עם אלה
אלה אנשים זרים

כי בכל דור ודור
חייב אדם לראות עצמו
כאילו הוא יצא ממצרים
שלא ישכח איך ברח,
הוכה, הושפל, נרצח
איך צעק לשמיים

גם אני חיפשתי כוח
להציל מה שאפשר
כשלא היה לאן לברוח
דמי היה מותר
אות קין
אנשים נפלים לברכיים

הם דופקים לך בדלת
הם בוכים בכי תמרורים
אל תאמר - מה לי עם אלה
אלה אנשים שחורים

כי בכל דור ודור...

אז שמור נא על כולנו
ריבונו של עולם
שלא נזדקק אף פעם
לרחמים של בני אדם

כי בכל דור ודור...

תמיד יש מלחמה

6. פרשנות ספרותית:

בחרו אחת משתי היצירות הספרותיות הבאות:

א. בן המלך והעני / מארק טווין <https://benyehuda.org/read/3274>

ב. בגדי המלך החדשים/ הנס כריסטיאן אנדרסן <https://benyehuda.org/read/8233>

וכתבו מהי האמת המשתקפת לגבי מוסד המלוכה הבאה לידי ביטוי ביצירה זו וכיצד אמת זו באה לידי ביטוי גם במשפט המלך בשמואל א ח

שלב 4 – קומת היצירה [10 נק']

שימו לב – חלק זה הינו אישי ועליכם לצרף את התוצרים של חברי הקבוצה כנספח. בחרו באחת האפשרויות:

- כתיבת מאמר פובליציסטי (מאמר דעה) בו אתם דנים באופן נפילתו של שאול.
- כתיבת שיר / ווקן ספוקן המתייחס לנושא
- אפשרות לתלמיד מגמת אומנות – ציור רלוונטי לנושא – מלווה בהסבר כתוב.
- אפשרות לתלמידי מגמת צילום - צילום רלוונטי לנושא – מלווה בהסבר כתוב.
- אפשרות לתלמידי מגמת קולנוע – צילום סרטון עד 5 דקות הממחז את האירוע
- כתיבת דיווח חדשותי על נפילת שאול ובניו
- אפשרות לתלמידי מגמת ספרות ותיאטרון – כתיבת מחזה על נפילת שאול ובניו בגלבו

שלב 5 – מורשה להנחיל [10 נק']

חלק זה הינו קבוצתי.

1. עליכם להכין פרזנטציה אותה תצטרכו להעביר לכיתה. הפרזנטציה צריכה לכלול את עיקרי התוכן בהם עסקת במהלך לימוד הפרק. בפרזנטציה ניתן להשתמש במטודות שונות (הרצאה, מצגת, סרטון מקורי, משחק, הצגה ועוד) והיא לא צריכה לעלות על 20 דקות. את הפרזנטציה תצטרכו להעביר לכיתה.
2. עליכם להכין דף (עמוד אחד) ובו תרכזו את עיקרי התוכן – תמצית הסיפור והיבטים רעיוניים וערכיים העולים ממנו. הדף שתכינו ישמש את חבריכם לכיתה לצורך הכנה לבחינה המסכמת של הנושא.

שלב 6 – סיכום ורפלקציה [10 נק']

חלק זה הינו אישי.

- כתבו - מה התחדש לכם במהלך לימוד הפרק (כולל כל הקומות בהם עסקתם)?
- כתבו - מה היה משמעותי במיוחד עבורכם במהלך העבודה על הפרק? מדוע זה היה משמעותי? מה היה פחות משמעותי ומדוע?
- כתבו שאלות פתוחות לדיון העולות בעיניכם מהפרק ו/או מהמטלה. כל חבר בקבוצה מתבקש ליצור שאלה אחת.

בהצלחה ובהנאה!!! למידה מאתגרת ומשמעותית!!!